

ХІІІ МІЖНАРОДНИЙ З'ЇЗД СЛАВІСТІВ У ЛЮБЛЯНІ

Традиційним засобом осмислення мов, культур та історії слов'янських народів, їхнього самоутвердження у світі є міжнародні з'їзди славістів, які проходять кожні п'ять років. Черговий – ХІІІ – відбувся 15–21 серпня цього року в Любляні (Словенія). Зголосилося майже 900 доповідачів, але приїхали тільки трохи більше половини (близько 460) – далось взяти, що всі витрати (досить значні) словенський оргкомітет переклав на національні комітети і самих учасників. Утім, неправомірно було б вимагати добродійної акції від молоді незалежної держави з двомільйонним населенням, для якого чужоземний туризм становить вагомий джерело прибутків.

Українська делегація (понад 20 науковців) змогла взяти участь у з'їзді завдяки активності Українського славістичного комітету (голова Віталій Русанівський, відповідальний секретар Вікторія Захаржевська) і коштам, наданим головним чином Національною академією наук та Міжнародним фондом “Відродження”. Серед наших учасників – відомі вчені Всеволод Наулко (керівник делегації), Михайло Наєнко, Анатолій Непокупний, Василь Німчук, Орест Ткаченко, Павло Сохань, Олександр Тараненко, Олександр Федорук, Степан Віднянський, Євгенія Карпіловська, Вікторія Захаржевська, Олег Прискока, Лариса Вахніна та ін.

До переважної більшості киян пощастило долучитися тільки трьом львів'янам: професорові кафедри світової літератури Львівського національного університету ім. І.Франка Нонні Копистянській, викладачеві кафедри слов'янської філології цього-таки університету Наталі Григораш, які виступили з доповіддю “Напрями вивчення часу і простору в літературознавстві слов'янського світу”, і керівникові Львівського відділення Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України Євгенові Нахліку (доповідь “Екзистенційна поезія українського, польського та російського романтизму”). Приємно, що цього разу українська делегація привезла на виставку набагато більше книжок, ніж п'ять років тому до Кракова – відтоді в Україні, попри всілякі труднощі, вийшло немало вартісної й добре виданої літератури з різних галузей славістики, передусім, звичайно, україністики. Спеціально до з'їзду побачили світ, зокрема, збірники наукових праць “Слов'янські літератури” (київський академічний Інститут літератури, за редакцією Ростислава Радишевського), “Іноземна філологія” (випуск 114, підготований Міжнародним міждисциплінарним науково-методологічним об'єднанням-семінаром “Проблеми художнього часу, простору, ритму”, що функціонує у Львівському університеті під керівництвом Н. Копистянської), монографія Є. Нахліка “Доля – Los – Судьба: Шевченко і польські та російські романтики”. На виставці було представлено також інші львівські видання: монографію вченого секретаря Львівського відділення Ін-

титуту літератури Наталі Годчук “Роман Івана Франка “Для домашнього огнища”: простір і час”, 50–52 випуски збірника “Проблеми слов’янознавства”, що його видає Інститут славістики Львівського національного університету, очолюваний професором Володимиром Чорнієм, його ж книжку “Слов’янознавчі студії” тощо.

Організатори з’їзду видали два томи збірника тез доповідей (1-й том – мовознавство, 2-й – літературознавство, культурологія, фольклористика, історія славістики, тематичні блоки). Вже з цього явно диспропорційного поділу видно, що славістичні з’їзди формуються передовсім як мовознавчі, оскільки саме порівняльне мовознавство становить ядро слов’янознавства.

Певну увагу закордонні славісти приділили Україні. Так, Леонід Горизонтов, завідувач новоутвореного (1998) відділу східного слов’янства в Інституті слов’янознавства Російської академії наук, репрезентував перший випуск щорічника “Белоруссия и Украина. История и культура” (Москва, 2003), який має суто науковий характер і містить, зокрема, змістовну статтю львівського історика Мирона Капралія “Правове становище української громади міста Львова XVI–XVIII ст.”, ґрунтовну рецензію Михайла Дмитрієва на англomовне видання відомої монографії Бориса Гудзяка про Берестейську унію “Криза і реформа”, а також інформацію про згаданий відділ в академічному інституті та про Центр україністики й білорусистики в Московському держуніверситеті ім. Ломоносова. Це є свідченням того, що в російській славістиці у співпраці з українськими вченими відбувається, фактично, становлення власної білорусистики та україністики, якими за радянського часу займалися в основному білоруські й українські науковці.

На з’їзді було поширено монографію керівника кафедри української філології Варшавського університету Стефана Козака “Український преромантизм (Джерела, зумовлення, контексти, витоки)”, видану цьогогоріч у Варшаві українською мовою до 50-річчя заснування кафедри. Варте уваги й те, що білоруський дослідник Язеп Янушкевич у своїй книжці “За архівним порогом” (Мінськ, 2002, білоруською мовою) уперше опублікував з автографа досі не відомий лист І. Франка до редакції польського часопису “Kraj”, що виходив у Петербурзі (подано фотокопію оригіналу – польськомовного автографа, датованого 18 жовтня 1888 р., і переклад білоруською мовою). Тут-таки вміщено й факсиміле єдиного відомого україномовного листа Миколи Гоголя – до польського поета “української школи” Юзефа Богдана Залеського (Рим, 1837).

Жвава й доволі гостра дискусія розгорілася на засіданні тематичного блоку “Етнокультурна взаємодія східних слов’ян у XVII–XVIII століттях”, на якому фахові доповіді виголосили Л. Горизонтов (деякі проблеми історіографічної спадщини) і викладачка кафедри слов’янської філології Московського держуніверситету Оксана Остапчук (мовний аспект), а в полеміці з директором Інституту слов’янознавства РАН Володимиром Волковим український погляд на проблему відстоювали відома славістка з Італії Джованна Броджі Беркоф та автор цих рядків.

Проникливістю і глибиною відзначалася пленарна доповідь цієї ж італійської славістки “Русь, Україна, Рутенія, Велике князівство Литовське, Річ Посполита, Москва, Росія, Центрально-Східна Європа: про культурну багатозаровість і поліфункціоналізм”. У програмі було заявлено й інші доповіді закордонних учасників, безпосередньо чи у слов’янському контексті присвячені українській мові, культурі та історії:

Стефана Козака і Василя Назарука (обидва з Польщі) – відповідно про Павлина Свенціцького та Б.І.Антонича, Марка Павлишина (Австралія) – про Ольгу Кобилянську, Віктора Радущького (Ізраїль) – про старозаповітні парафрази та алюзії в поезії Шевченка, поляка Гжегожа Пшебінди – про погляди російського релігійного філософа Володимира Соловйова на Польщу й Україну, білоруських літературознавців Світлани Мусієнко (“Білоруський фольклор і проблема романтичного героя (русалки) у творчості А.Міцкевича, О.Пушкіна, Т.Шевченка”) і Миколая Труса (“Концепція національної літератури в поетичному епосі: А.Міцкевич – Ф.Прешерн – .Франко – Янка Купала”), Міхаеля Мозера з Австрії (“Мова руська чи мова російська? Мова галицьких русофілів по 1848 р.”). Принагідно українські питання було порушено і в інших доповідях. І все-таки закордонних доповідачів, зацікавлення українською проблематикою, виявилось мало, надто якщо взяти до уваги, що частина з них мають українське походження, а більшість є представниками сусідніх країн. Для стимуляції україністичних студій за кордоном здалася б цілеспрямована державна програма, яка передбачала б фінансовані різними фондами літні школи з вивчення української мови та культури, стипендії для закордонних україністів. Та що тут говорити про кошти для залучення до україністики закордонних учених, коли не вистачає грошей для належного функціонування україністики і славістики в самій Україні...

Зі слов'янських письменників найбільшу популярність у доповідачів мали Пушкін і Міцкевич, до них долучився словенський поет Франце Прешерн – звичайно, завдяки тому, що конгрес відбувався на його батьківщині. А проте напрошувався висновок, що в країнах західних і південних слов'ян звучується сфера вживання російської мови, натомість поширюється англійська американського зразка (ця тенденція спостерігалася і на з'їзді). Старші покоління славістів ще залюбки користуються російською мовою, молодші воліють рідну слов'янську або принаймні англійську.

Основні славістичні дослідження розгортаються в національних осередках та установах, де працюють науковці, а з'їзди стають лише показом і оглядом здобутків за п'ятирічний період, хоча ця демонстрація, треба сказати, аж ніяк не є повною, бо не має системного характеру, національні комітети славістів, на жаль, не готують до поважного форуму бібліографічних довідників та реферативних журналів, добір представлених книжок є не раз стихійний і випадковий.

У неслов'янських країнах славіст – це той, хто є фахівцем бодай з одної слов'янської мови, культури чи історії, а у слов'янських – це зазвичай фахівець з іншої (не своєї) слов'янської культури (в Україні – полоніст чи богеміст, у Польщі – русист чи україніст тощо). Тим часом навряд чи можна вважати славістом ученого, який займається тільки однією слов'янською культурою (а таких на конгрес приїхало чимало). Справжні славісти мають знати хоча б кілька слов'янських мов і добре орієнтуватися принаймні у кількох слов'янських культурах (таких же було порівняно мало). Натомість виглядає, що перспектива – за розвитком окремих крайнознавчих дисциплін (україністики, полоністики, русистики, богемістики тощо), як у слов'янських державах, так і в неслов'янських, а також за компаративістикою, – усі разом вони становлять славістику, яка, власне, й існує радше як механічна сума цих складників, аніж як синтетична наука про слов'янство.

На проведення наступного XIV Міжнародного з'їзду славістів, що має відбутися 2008 р., претендували Брно (Чехія) і Скоп'є та Охрид, розташований на березі мальовничого Охридського озера (Македонія). На засіданні Міжнародного славістичного комітету таємним голосуванням перевагу невеликою кількістю голосів (17 проти 14) було віддано македонським містам. Так більшість членів комітету вирішили підтримати молоду македонську державність і спопуляризувати у світовому співтоваристві порівняно мало знану македонську культуру.

Євген НАХЛІК